4703
СКЦГ АРХИВА

НАША ЖЕНА У ЊЕМАЧКИМ ЛАГЕРИМА

Капитулација Италије затече нас у барским логорима. Каква радост, задовољство долази Слобода-тај наш највећи идеал на прагу остварења. Многи већ одлазе. Одлазе у сусрет слободним друговима, који не жале крв проливати за срећну будућност своје покољења. И ми смо ~~[illegible]~~ спремне. Чекамо кад ће нам саопштити-и ви сте слободне. Али не бисмо те среће да идемо слободи у сусрет, већ још срамнијем робству. Наши изроди-четници у заједници са италијанским фашистима, ~~[illegible]~~ 150 несретних жена предају у руке Немцима. Какво разочарење! Али постоји зрачак наде. Шта ћемо ми жене Немцима, кад су пустили толико људи? И ова последња нада напушта нас, кад нас преко албанских крша повезоше. Куда-и још не знамо. Круже разне приче. Неко каже стријељање, други за њемачку. Страшне мисли и сјећаји. Поведоше за Њемачку. О тешкоћама нашег путовања да не говорим, при злу које нас нађе кад нас доведоше у лагере на принудне радове у фабрикама муниције. Шта да радимо, почесмо се питати. Зар поред робе бити и сраман роб. Коме, а против кога радити? И помисао на то страшна је била, а не стварност. Код Њемаца нема другог, смрт или рад. Његош добро каже: Страх животу каља образ части! Почесмо радити тешке физичке радове у отровним фабрикама муниција. Војничка дисциплина, надзор гестапоа, ми нисмо људи, већ ствари, оруђе у служби њихових машина.

Саме смо ~~[illegible]~~ из наших крајева, окарактерисане непријатељу као партизанке. Нашле се међу хиљаде страних радника. Чеха, Француза, Руса, Бугара и др. Код њих ~~[illegible]~~ изазиваме неко сажаљење. Виде напаћене ликове настрадалих и измучених жена крез дуге робство. Из дана у дан бива нам несносније и теже. Недјеља, једини дан одмора да се придружимо једна другој. Постављамо себе питању, како да се издигнемо из овог срамног робства. Исте мисли и осјећаји стварају од нас једну јаку духовну заједницу. Наш заједнички рад, мора бити доказ да смо доследне имена партизанског; иако је код њих, име партизан, еличење највеће покварености. Морал нам је на висини-у тим њемачким јазбинама, гдје је проституција загарантована. У раду смо познате као "Монтенегрина саботерка". Као пример за то нека ~~[illegible]~~ послужи смрт наше другарице Зоре Буканović која умире на послу. Германски варвари не повјеровaше њеној болести, већ у највећим њеним болевима гњаху је са посла на посао. У сјећању ће ми дуго остати њене последње ријечи-људи ја не могу да радим-убијте-ја сам болесна. Одговор њихов бијаше "Монтенегрина саботер". И тај њихов саботер послије шест сати мученичког живота на срамном послу, угаси млади живот. Једанаајест вјенчева које ~~[illegible]~~ страни радници положише на гроб Зорин, доказ је какво поштовање наша жена има међу радницима. Нарочиту пажњу показали су Чеси-они су подигли скромни споменик Зори-поред осталих многих услуга. Кад смо стекле повјерење код радништва, лакше нам је било остварити жеље за бјегство. За то вријеме док сам била под Њемцима, успјело је да ~~[illegible]~~ избјегне 45 жена. Већ је шест мјесеци како сам избјегла из тог срамног робства и надам се да је од тада избјегао још већи број.

И крез рипске ланце окрутог непријатеља, наша жена доказала је да може ~~[illegible]~~ уздигнута чела ићи у сусрет своме другу ~~[illegible]~~ борцу и заузети своје мјесто.

Никшић,
15-XII-1944год.

КОСАРА ВУЈАЧИЋ